

การวิจัยผสมวิธีเพื่อพัฒนาแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นแรกต่อบุตร A Mixed Methods Research to Develop an Attachment Test of First-time Adolescent Mothers to their Children

ยศวดี อยู่สุข^{1*}, อมราพร สุรการ², ฐาศุภร์ จันประเสริฐ³
Yoswadee Yoosuk¹, Amaraporn Surakarn², Thasuk Junprasert³

(Received: October 6, 2021; Revised: December 28, 2021; Accepted: January 27, 2022)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นแรกต่อบุตรที่มีความเที่ยงตรง เชื่อถือได้ ด้วยวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี แบบสำรวจเป็นลำดับ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นแรกต่อบุตร และนำผลการวิจัยมาพัฒนาเป็นแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นแรกต่อบุตรด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่ามารดาวัยรุ่นแรกมีความรักใคร่ผูกพันต่อบุตรแบ่งเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้สึกรักใคร่ผูกพันที่มารดาวัยรุ่นแรกมีต่อบุตร ประกอบด้วยความรู้สึกด้านบวก และความรู้สึกด้านลบ และองค์ประกอบด้านพฤติกรรมรักใคร่ผูกพัน ประกอบด้วย การตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย การดูแลเอาใจใส่ด้านอารมณ์จิตใจของบุตร การดูแลให้บุตรรู้สึกมั่นคงปลอดภัย การจัดการอารมณ์ในทางลบของตนเองที่เกิดจากการดูแลบุตร และการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตร ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบจากการงานวิจัยเชิงคุณภาพ มาพัฒนาสู่การสร้างเครื่องมือเชิงปริมาณเป็นแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นแรกต่อบุตร โดยแบบวัดความรักใคร่ผูกพันมีค่าความ

¹สาขาวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹Applied Behavioral Science Research, Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University

²บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

²Graduate School, Srinakharinwirot University

³สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University

*Corresponding Author: yypeung@hotmail.com

เชื่อมั่นในองค์ประกอบที่ 1 ด้านความรู้สึกรักใคร่ผูกพันอยู่ที่ .78 และค่าความเชื่อมั่นในองค์ประกอบที่ 2 ด้านพฤติกรรมรักใคร่ผูกพันอยู่ที่ .84 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับอยู่ที่ .89

คำสำคัญ: มารดาวัยรุ่นครั้งแรก ความรักใคร่ผูกพัน แบบวัดความรักใคร่ผูกพัน การวิจัยผสานวิธี

Abstract

The objective of this research was to develop an accurate and reliable attachment test for first-time adolescent mothers and their infant using an exploratory sequential mixed-methods research design. The researcher used a qualitative method to study the attachment between first-time adolescent mothers and their infant. The result of quantitative method purposed to develop the attachment scale for first-time adolescent mothers and their infant. The qualitative revealed that the mother-infant attachment consisted of 2 components; emotional attachment and behavioral attachment, which affected the relationship in both negative and positive ways. Attachment behaviors of first-time adolescent mothers to their children included responding to physical needs, concerning about children's mental wellbeing, providing a sense of feeling safe and secure, dissolving mothers' own negative emotions caused by childcare and searching for information about childcare. The findings from the qualitative study were used to create an adolescent mother-infant attachment measurement instrument. The instrument showed the acceptable reliability in each and overall components; emotional attachment = .78, behavioral attachment = .84 and overall attachment = .89.

Keywords: First-time adolescent mother, Attachment, Attachment scale, Mixed methods research

บทนำ

การเป็นมารดาวัยรุ่น หรือ “แม่วัยใส” นับเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในทุกขณะ จากสถิติอัตราการคลอดในวัยรุ่นของประเทศไทย เริ่มมีอัตราการเพิ่มสูงขึ้น อย่างเห็นได้ชัดในช่วง พ.ศ.2546-2557 โดยอัตราการคลอดในวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ต่อประชากรหญิง 1,000 คน เพิ่มจาก 39.2 เป็น 47.9 คน หลังจากนั้นในระยะ พ.ศ. 2559-2562 อัตราการคลอดในวัยรุ่น มีแนวโน้มลดลง เท่ากับ 42.5 ต่อประชากรหญิง อายุ 15-19 ปี 1,000 คน ในปี 2559 เป็น 31.3 ในปี 2562 ซึ่งจากข้อมูลการสำรวจพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิด โดยสำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข พบว่ามีแนวโน้มการคุมกำเนิดด้วยการใช้ถุงยาง

อนามัยเพิ่มสูงขึ้น ทำให้สถิติในการตั้งครรภ์และการคลอดลดลง ถึงแม้ว่าสถิติการตั้งครรภ์และการคลอดของวัยรุ่นจะมีแนวโน้มลดลงดังกล่าว แต่พบว่าอัตราป่วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นและเยาวชนอายุ 15-24 ปี มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2553-2562 (Bureau of Reproductive Health, 2018) ซึ่งการเป็นมารดาวัยรุ่นนับเป็นวิกฤติในช่วงวัยของสตรีวัยรุ่นที่ต้องก้าวเข้าสู่บทบาทการเป็นมารดาในวัยที่ยังขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ อาทิ ความพร้อมด้านร่างกาย การเจริญเติบโต และพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์จิตใจ รวมไปถึงปัจจัยสนับสนุนแวดล้อมต่าง ๆ ที่ไม่เอื้ออำนวยให้มารดาวัยรุ่น สามารถแสดงบทบาทมารดาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเป็นมารดาในช่วงวัยที่ยังขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ การเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นครั้งแรกมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ควรได้รับการดูแลและให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของความรักใคร่ผูกพัน (Attachment) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาการของทารก ตามทฤษฎีความรักใคร่ผูกพันของ Bowlby (1969) หมายถึงลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างมารดาต่อทารก ซึ่งมีความเฉพาะเจาะจง มีขอบเขต ที่ทำให้ทารกเกิดความรู้สึกปลอดภัย มั่นคง และได้รับการปกป้องคุ้มครอง เป็นปฏิสัมพันธ์ตอบสนองซึ่งกันและกัน เป็นสายสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่ส่งผลให้ทารกเจริญเติบโตขึ้นเป็นที่มีความมั่นคงทางอารมณ์และบุคลิกภาพที่เหมาะสม สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ และส่งผลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการและพฤติกรรมของมนุษย์ โดยลักษณะเฉพาะของความรักใคร่ผูกพันประกอบด้วย ความต้องการที่จะอยู่ใกล้กับบุคคลที่รู้สึกผูกพัน (Proximity Maintenance) ความต้องการบุคคลที่มีความผูกพัน และเป็นที่พึ่งพิงได้ เมื่อเผชิญความกลัว หรืออันตราย (Safe Heaven) ความต้องการความผูกพันกับบุคคลที่เป็นเสมือนฐานราก ที่พึ่งพิง ที่มีความมั่นคง ปลอดภัย เพื่อให้ทารกเกิดความมั่นใจที่จะสำรวจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว (Secure base) และความกังวลใจเมื่อต้องแยกจากบุคคลที่มีความผูกพัน (Separation Distress) ต่อมา Mary Ainsworth (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 1978) ได้ทำการทดลองต่อยอดจากทฤษฎีของ Bowlby โดยทำการทดลองความรักใคร่ผูกพันระหว่างทารกกับผู้ดูแล ด้วยสถานการณ์แปลก "Strange situation" เน้นที่การสังเกตพฤติกรรมของทารกจากสถานการณ์การแยกจาก (Separation) และพฤติกรรมการแสดงออกเมื่อได้พบกับมารดาหรือผู้ดูแลอีกครั้งหลังการแยกจาก (Reunion) โดยการจำลองสถานการณ์เพื่อทดสอบพฤติกรรมของทารกที่แสดงออกต่อการผู้ดูแลในบริบทที่กำหนด จากการทดลองดังกล่าว สามารถสรุปได้ถึงประเภทของความรักใคร่ผูกพัน แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) แบบมั่นคง (secure attachment) 2) แบบวิตกกังวล (Ambivalent attachment) 3) แบบหลีกเลี่ยง (Avoidant attachment) และ 4) แบบไม่มีระเบียบ (Disorganize attachment) การพัฒนาความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาวัยรุ่นครั้งแรกต่อบุตร มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในฐานะที่เป็นปัจจัยในการส่งเสริมให้บุตรที่เกิดจากมารดาวัยรุ่นครั้งแรก

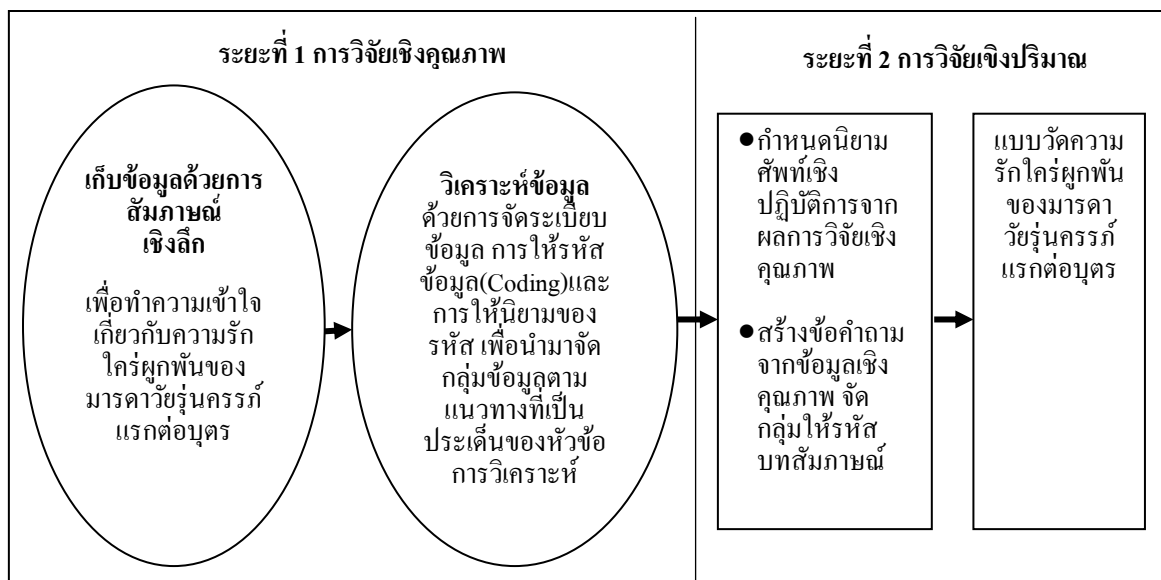

ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมและมีความมั่นคง (Secure) เพียงพอ ซึ่งการพัฒนาความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นตอนบุตร เป็นปัจจัยป้องกันการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม และการกระทำทารุณกรรมต่อบุตรได้

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นตอนบุตร พบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นตอนบุตรที่ใช้เครื่องมือหรือแบบวัดความรักใคร่ผูกพันที่พัฒนาและดัดแปลงมาจากเครื่องมือวัดความรักใคร่ผูกพันของงานวิจัยในต่างประเทศ หรือพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมตามแนวคิดทฤษฎี (Imboon, 2009; Naowakhoaksorn, 2014; Nupech, Phumduang, & Kritchareon, 2013) และพบว่ายังไม่มียานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและพัฒนาแบบวัดความรักใคร่ผูกพันที่พัฒนามาจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นตอนบุตรในบริบทของสังคมไทย ดังนั้นการศึกษานี้จึงได้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษามุมมองเกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันที่มารดาวัยรุ่นตอนบุตรในบริบทของสังคมไทย เพื่อนำมาพัฒนาแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นตอนบุตรที่มีคุณภาพ เทียบตรงและเชื่อถือได้ ทั้งนี้แบบวัดความรักใคร่ผูกพันฯ นี้จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการวางแผนจัดกิจกรรม เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มมารดาวัยรุ่นตอนบุตรแรกและบุตรต่อไปได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยในการศึกษาครั้งนี้คือการวิจัยแบบสำรวจตามลำดับ จากการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นตอนบุตร เมื่อได้ผลการศึกษาเชิงคุณภาพแล้วจึงนำไปสู่การสร้างและพัฒนาเป็นแบบวัดความรักใคร่ผูกพันฯ ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสร้างนิยามเชิงปฏิบัติการ จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำมาสู่การพัฒนาสร้างข้อคำถาม การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อคำถาม ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านเกณฑ์การคัดเข้า เพื่อนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดฯ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นแรกต่อบุตรที่มีคุณภาพและเชื่อถือได้จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

วิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาด้วยวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mix Method) แบบสำรวจเป็นลำดับ (Exploratory sequential design) (Creswell, 2014) ด้วยการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นแรกต่อบุตร ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รูปแบบวิธีการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study Approach) ผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) มารดาที่เคยมีประสบการณ์การเป็นมารดาวัยรุ่นแรก (ตั้งครรภ์ในช่วงอายุ 15-19 ปี) ผ่านการคลอดบุตรและดูแลบุตรด้วยตนเอง ซึ่งมีอายุไม่เกิน 30 ปี ในขณะที่ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน และ 2) มารดาวัยรุ่นแรก และมีบุตรอายุระหว่าง 0-12 เดือน ซึ่งมีอายุไม่เกิน 19 ปี ในขณะที่ให้ข้อมูล ที่มีประสบการณ์การดูแลบุตรด้วยตนเอง จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria) และแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นแรกต่อบุตร ทั้งจากมารดาวัยรุ่นแรกที่เป็นมารดาวัยรุ่นในปัจจุบัน และหญิงที่เคยมีประสบการณ์การเป็นมารดาวัยรุ่น เพื่อให้ทราบถึงมุมมองของผู้ที่อยู่ในภาวะวิกฤติ และผู้ที่เคยผ่าน

ภาวะวิกฤติ และเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้ผ่านพ้นช่วงเวลาที่นับว่าเป็นวิกฤติในชีวิต ทั้งนี้ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้เป็นไปอย่างครอบคลุม และสะท้อนมุมมองในแต่ละช่วงเวลาของการเป็นมารดาวัยรุ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยระยะที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยใช้แนวคำถามถึง โครงสร้าง ประกอบไปด้วยคำถามหลักจำนวน 9 ข้อ คำถามรอง 19 ข้อ มีเนื้อหาครอบคลุมเกี่ยวกับ ประเด็นความรู้สึกเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ ประเด็นพฤติกรรมและการดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่น และได้ปรับแก้ ตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้าน พฤติกรรมศาสตร์ จำนวน 2 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพยาบาลผดุงครรภ์จำนวน 1 ท่าน ก่อน นำไปใช้จริงกับผู้เข้าร่วมวิจัย ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ ผู้เข้าร่วมวิจัย และนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยการจัดระเบียบข้อมูลด้วยการให้รหัสข้อมูล (Coding) และการให้นิยามของรหัส การอ่านข้อมูลเพื่อให้รหัส เพื่อนำมาจัดกลุ่มข้อมูลตามแนวทางที่เป็นประเด็น ของหัวข้อการวิเคราะห์ (Theme) (Pothisita, 2011) โดยกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง จากผู้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria) ได้แก่ 1) เป็นมารดาวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี ที่ตั้งครรภ์นี้เป็นการตั้งครรภ์ครั้งแรก 2) การตั้งครรภ์นี้เป็นการตั้งครรภ์ที่ไม่ได้วางแผน 3) ยังไม่มีความ พร้อมด้านเศรษฐกิจที่จะดูแลบุตร และส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เช่น ต้องหยุด /พักการเรียน หรือการทำงาน และ 4) อาศัยอยู่กับครอบครัวเดิม หรือครอบครัวของสามี โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บ รวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมวิจัยจนพบว่าข้อมูลอิ่มตัว คือ ไม่พบคำตอบที่มีความแตกต่างไปจากข้อมูลที่ ได้รับจากผู้เข้าร่วมวิจัยก่อนหน้านี้ และให้ผู้มีส่วนร่วมวิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลจากที่ผู้วิจัยได้รวบรวม เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การวิจัยระยะที่ 2 การนำข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้มาสร้างเป็นแบบวัดความรักใคร่ผูกพัน ด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพ มาทำการจัดกลุ่ม วิเคราะห์เป็นองค์ประกอบและสร้าง นิยามปฏิบัติการตามผลการวิจัย องค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้าน ความรู้สึกรักใคร่ผูกพันที่มารดาวัยรุ่นครั้งแรกมีต่อบุตร และ 2) พฤติกรรมรักใคร่ผูกพันที่มารดาวัยรุ่น ครั้งแรกแสดงออกต่อบุตร นำมาสร้างข้อคำถามที่มีความสอดคล้องตามองค์ประกอบของผลการศึกษา และ ทำการประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของข้อคำถาม โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านพฤติกรรมศาสตร์ จำนวน 2 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพยาบาล ผดุงครรภ์จำนวน 1 ท่าน และได้ปรับแก้ข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำไปหาค่าความ เชื่อมั่น จากกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านเกณฑ์การคัดเข้า เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงและนำเชื่อถือของแบบวัด จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 38 คน ซึ่งเกินกว่าจำนวนที่เหมาะสมในการวัดค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์

อัลฟาที่กำหนดขั้นต่ำจำนวน 30 คน (Bujang, Omar, & Baharum, 2018) และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยเสนอโครงการวิจัยเพื่อรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และได้รับหนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รหัสโครงการ SWUEC 357/61 โดยการวิจัยครั้งนี้ก่อนที่จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จะมีการชี้แจงข้อมูลแก่ผู้ให้ข้อมูลที่มีความพร้อม และยินดีที่จะให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลได้ให้แก่ผู้วิจัยจะถูกเก็บเป็นความลับ ไม่มีการเชื่อมโยงหรือระบุตัวตนของผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด รวมถึงการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุป และอภิปรายผล จะเป็นการนำเสนอในภาพรวมเพียงเท่านั้น

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมวิจัยจำนวน 8 คน มีอายุเฉลี่ยระหว่าง 16-25 ปี ระดับการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพจำนวน 7 คน และ 1 คน กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อาชีพของผู้เข้าร่วมวิจัยจำนวน 6 คน คือ อาชีพรับจ้างบริษัท ร้านค้าต่าง ๆ ว่างาน 1 คน กำลังศึกษา 1 คน

การศึกษาในระยะที่ 1 เป็นการทำความเข้าใจความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นครั้งแรกที่มีต่อบุตร โดยผลการวิเคราะห์แบ่งความรักใคร่ผูกพันออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้สึกรักใคร่ผูกพันที่มารดาวัยรุ่นครั้งแรกมีต่อบุตร 2) ด้านพฤติกรรมที่มารดาวัยรุ่นครั้งแรกมีต่อบุตร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความรู้สึกรักใคร่ผูกพันที่มารดาวัยรุ่นครั้งแรกมีต่อบุตร หมายถึง สายสัมพันธ์และการแสดงออกทางอารมณ์ระหว่างมารดาวัยรุ่นครั้งแรกต่อบุตร ความรู้สึกเมื่อรู้ว่าตนเองตั้งครรภ์ ความรู้สึกที่ตนเองกำลังจะมีบุตร และความรู้สึกต่อบุตรเมื่อคลอดบุตรออกมา ประกอบไปด้วยความรู้สึกใน 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือความรู้สึกในด้านบวก ส่วนที่ 2 คือ ความรู้สึกในด้านลบ

1.1 ความรู้สึกในด้านบวก

ความรู้สึกในด้านบวกต่อการตั้งครรภ์ หมายถึง สายสัมพันธ์ทางอารมณ์ในด้านบวกที่มารดาวัยรุ่นครั้งแรกมีต่อบุตร ความรู้สึกยินดีที่รู้ว่าตนเองจะมีบุตร ความรู้สึกยอมรับการตั้งครรภ์ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การตั้งครรภ์ของมารดาวัยรุ่นครั้งแรกของผู้เข้าร่วมวิจัย โดยรวมเป็นการตั้งครรภ์ที่ไม่ได้มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และเป็นการตั้งครรภ์ในช่วงวัยเรียน แม้ว่าการตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นในสถานะที่มารดาวัยรุ่นครั้งแรกยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร แต่ความรู้สึกของมารดาวัยรุ่นครั้งแรกต่อ

การตั้งครรภ์ยังพบความรู้สึกในด้านบวก ได้แก่ ความต้องการตั้งครรภ์ต่อ ไม่ต้องการยุติตั้งครรภ์ และไม่เสียใจถึงแม้ว่าจะยังไม่ได้วางแผนที่จะมีครอบครัว รู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นแม่ และสามารถดูแลบุตรได้ รู้สึกรักและผูกพันต่อบุตรเมื่อได้เห็นหน้าบุตรหลังคลอด

“แล้วพอเรากลอดออกมาคือตอนที่ท้องก็อยากเห็นหน้าลูก พอคลอดออกมาได้เห็นหน้าลูกอย่างนี้ มันเป็นความรู้สึกแบบภูมิใจ ทำให้เขาเกิดออกมาได้ มันเป็นความภูมิใจที่สูงที่สุดแล้วในชีวิต” (ส้ม)

“ในเมื่อเราทำขึ้นมาแล้ว เราก็ต้องดูแลเขา ในเมื่อเราคิดที่ว่า เออออ เราจะเอาไว้แล้วนะ หนูก็คิดว่าเราจะดูแลเขาต่อไป ภูมิใจที่สามารถดูแลเขาด้วยตนเอง” (แอปเปิ้ล)

“เรารู้สึกภูมิใจที่เราเลี้ยงเด็กคนนึงโตได้ขนาดนี้เราก็ไม่คิดว่าตัวเองจะเลี้ยงลูกด้วยตัวเองไม่คิดว่าตัวเองจะรอดไม่คิดว่าตัวเองจะไหวเหมือนกัน”(ส้มโอ)

1.2 ความรู้สึกในด้านลบ

ความรู้สึกในด้านลบของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตร หมายถึง ความรู้สึกลบต่อตนเอง ความรู้สึกในด้านลบต่อการตั้งครรภ์ ความรู้สึกผิดต่อบิดา-มารดา ครอบครัว เนื่องมาจากการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เป็นการตั้งครรภ์ที่ขาดความพร้อม ขาดการวางแผนเตรียมตัว ประกอบกับมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกยังมีพันธกิจตามวัยที่มีความต้องการทำให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งการตั้งครรภ์ในช่วงวัยรุ่นส่งผลกระทบต่อมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในด้านของอารมณ์ความรู้สึก ทั้งความรู้สึกในด้านลบต่อตนเอง ความรู้สึกเครียดที่ต้องปิดบังครอบครัว และความรู้สึกวิตกกังวลเกี่ยวกับอนาคต ความกังวลว่าจะดูแลบุตรได้ไม่ดี ความรู้สึกผิดต่อครอบครัว ต่อบิดา-มารดา ความรู้สึกอับอาย กลัวว่าคนอื่นจะมองว่าตนเองไม่สามารถดูแลบุตรได้

“เอาจริง ๆ เลย คือรู้สึกตกใจมากอะค่ะ เพราะหนูไม่ได้อยากมี หนูเรียนอยู่ ค่ะ...ก็... ตกใจแต่ก็ทำอะไรไม่ได้ เคยคิดนะค่ะ ว่าแบบหรือจะไปทำแท้งดี แต่ก็แบบทำไม่ได้ ทำไม่ลงค่ะ” (แอปเปิ้ล)

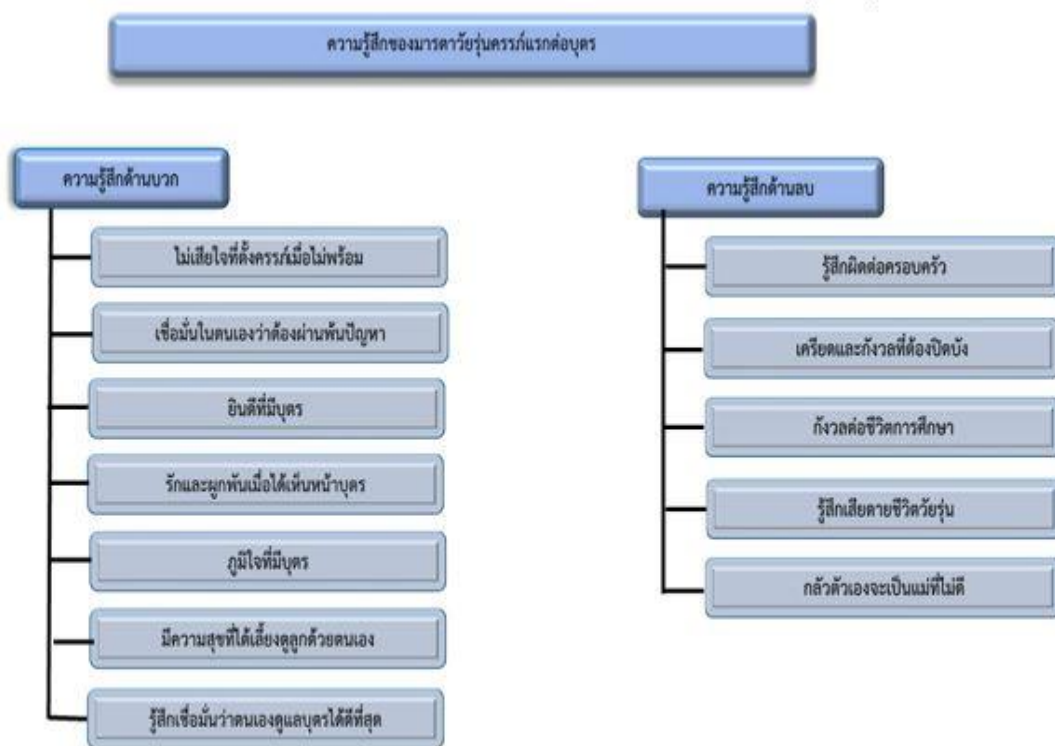
“หนูคิดลบหลายอย่าง เพราะว่าหนูกลัว หนูกลัวว่าแบบ... ไม่ใช่ว่าหนูกลัวว่าจะเลี้ยงเขาไม่ได้นะค่ะ แต่หนูกลัวว่าแบบ คือหนูยังอยากสนุกอยู่ คือยังอยากทำอะไรที่เรายังไม่ได้ทำอีกหลายๆอย่างอะค่ะ” (แอปเปิ้ล)

“เพราะครั้งแรกที่เราารู้สึกว่าเราเสียใจ พอเรารู้ว่าเราท้องตอนแรกมันก็จิตวิตกไปแล้วว่าจะทำยังไงดีตอนนั้นคือไม่กล้าบอกใครเลย ตอนแรกคือเครียดมาก” (ส้มโอ)

จากการศึกษา ประเด็นความรู้สึกรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตร พบว่ามารดาวัยรุ่นครรภ์แรกเกิดความรู้สึกทั้งด้านบวกและด้านลบ กล่าวคือ ความรู้สึกด้านลบ ส่วนใหญ่เป็นความรู้สึกด้านลบต่อการตั้งครรภ์ในขณะที่ยังไม่พร้อม และความรู้สึกผิดต่อครอบครัว ซึ่งมีผลกระทบต่อการสร้างความรักใคร่ผูกพันที่เริ่มก่อตัวขึ้นตั้งแต่มารดาวัยรุ่นทราบว่าตนเองตั้งครรภ์ ใน

ขณะเดียวกันมารดาวัยรุ่นแรกก็มีความรู้สึกในด้านบวกต่อทั้งตนเองและบุตร เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เป็นแม่ และสามารถดูแลบุตรได้ด้วยตนเอง และรู้สึกรักและผูกพันเมื่อได้เห็นหน้าบุตรที่คลอดออกมา

ภาพที่ 2 แสดงความรู้สึกของมารดาวัยรุ่นแรกต่อบุตร

2. พฤติกรรมรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นแรกที่มีต่อบุตร

พฤติกรรมรักใคร่ผูกพันที่มารดาวัยรุ่นแรกแสดงออกต่อบุตร หมายถึง การแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย การดูแลเอาใจใส่ด้านอารมณ์จิตใจของบุตร การดูแลให้บุตรรู้สึกมั่นคงปลอดภัยการจัดการอารมณ์ในทางลบของตนเองที่เกิดจากการดูแลบุตร รวมถึงการแสวงหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับวิธีการดูแลบุตร จากผลการศึกษาพบว่ามารดาวัยรุ่นแรกได้แสดงพฤติกรรมความรักใคร่ผูกพันต่อบุตรดังต่อไปนี้

2.1 การตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย

การตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย หมายถึง การแสดงออกของมารดาวัยรุ่นแรก เพื่อให้การตอบสนองทางร่างกายต่อบุตร ได้แก่ การเข้าใจความหมายของท่าทางของบุตรและให้การตอบสนองต่อบุตรได้ ซึ่งแสดงออกผ่านการดูแลกิจวัตรประจำวันของบุตรด้วยตนเอง รู้ว่าบุตร

ต้องการจับถ่าย รู้ว่าบุตรไม่สบายตัวต้องการการดูแล รู้ว่าบุตรต้องการนอนพักผ่อน รวมถึงการจัดสรรเวลาในการให้การดูแลบุตร เพื่อให้บุตรได้รับการตอบสนองที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง และมีความมั่นคง

“คือหนูสังเกตลูกมาตลอดเวลา 3 เดือน ตั้งแต่เขาลงคอกออกมา ตอนแรกก็ยังไม่รู้ เด็กไม่มีอะไรหรอกมีแค่อี เวลาร้อง อี นี หิวนม เราก็จะเริ่มสังเกตว่า ถ้าลูกร้องแบบนี้คือยังงิ ถ้าลูกร้องหน้าแดงคือหิวนม ร้องจนแบบเสียงดังมากๆ แบบเสียงแหบเสียงแห้งคือเขาหิวนม ถ้าบางทีไม่ได้ร้องดังมาก เราก็เอนิ้วไปแตะที่ปากล่าง ถ้าเค้าอ้าปากแสดงว่าเค้าหิวนม แต่ถ้าเค้าร้องแบบกระวนกระวาย คือเค้าจะอี” (ส้ม)

2.2 การดูแลเอาใจใส่ด้านอารมณ์จิตใจของบุตร

การดูแลเอาใจใส่ด้านอารมณ์จิตใจของบุตร หมายถึง มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกสามารถตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์จิตใจของบุตร สังเกตอารมณ์และมีพฤติกรรมตอบสนองต่ออารมณ์ทางลบของบุตรได้ โดยแสดงออกผ่านการเข้าใจอารมณ์ของบุตร และมีวิธีการจัดการอารมณ์ในทางลบของบุตร ด้วยการสำรวจว่าบุตรเจ็บป่วยหรือต้องการจับถ่าย ใช้วิธีเบี่ยงเบนความสนใจเมื่อบุตรมีอารมณ์ในทางลบ และใช้การปลอบโยนด้วยสัมผัส โอบกอด ผลการศึกษาพบว่ามารดาวัยรุ่นครรภ์แรก มีความเข้าใจอารมณ์ของบุตร และสามารถให้การตอบสนอง และมีวิธีการจัดการอารมณ์ในทางลบของบุตรได้

“ก็อุ้มค่ะ อุ้มเล่นกับเขาค่ะ หรือไม่ถ้าเขาไม่หยุดร้อง ก็ต้องคว้าเขาเป็นอะไรหรือเปล่า บางทีเขาปวดท้อง ท้องอืด ถ่ายไม่ออกยังงี้จะค่ะ ถ้าเขาร้องมาก..ก็มันดูอบอุ่นดีค่ะ เขาจะได้ไม่รู้สึกว่าเขาไม่มีใคร เขาอาจจะต้องการให้เราอุ้มอะไรแบบนี้ค่ะ” (เชอรี่)

“ก็ จะอุ้มหรือว่าแบบว่า เปลี่ยนสิ่งสนใจให้เค้าคุณหนูนี้ อู๊ยตัวอะไร ไหนดูซิ ส่วนมากลูกหนู เค้าจะเล่นตุ๊กตา ตุ๊กตาที่เพราะว่าหนูไปปาโป่งเยอะ อะไรแบบนี้ มันก็จะมีได้ตุ๊กตาสัตว์ต่างๆ หนูก็จะให้ดู นี ตัวอะไร เค้าก็จะเริ่มจำว่าอันนี้คือกระต่ายนะ อันนี้คือแมวนะ เขาก็จะพูดของเขาเอง เหมือนเบี่ยงเบนความสนใจ” (กล้วย)

2.3 สร้างความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยให้แก่บุตร

การสร้างความรู้สึkmั่นคงปลอดภัยให้แก่บุตรในที่นี้ หมายถึง การที่มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกมีความเข้าใจในอารมณ์และวิธีการจัดการอารมณ์ในทางลบของบุตร ซึ่งการทำให้บุตรรู้สึกมั่นคงปลอดภัยนี้ นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความรักใคร่ผูกพัน เนื่องจากทารกต้องการความผูกพันกับบุคคลที่มีความผูกพัน เป็นที่พึ่งพิงที่มีความมั่นคงปลอดภัย เพื่อให้ทารกเกิดความมั่นใจที่จะสำรวจสิ่งต่างๆ รอบตัว โดยผลการศึกษาพบว่ามารดาวัยรุ่นครรภ์แรกแสดงปฏิสัมพันธ์ต่อบุตรด้วยการสังเกต อากัปกริยา และมีวิธีการทำให้บุตรสงบลง ด้วยการสัมผัส โอบกอด ปลอบโยน การสื่อสาร การเบี่ยงเบนความสนใจ เพื่อปลอบประโลมให้บุตรรู้สึกผ่อนคลาย

“เวลาลูกหนูร้องไห้ หนูจะพยายามเรียกร้องความสนใจ ให้เขาลืมสิ่งที่เขาร้องอยู่หรือไม่ก็พาเขาเดินเล่นให้เขาหายร้องประมาณนี้ค่ะ” (ส้มโอ)

“หนูไม่เคยเลย ไม่เคยทิ้งลูกเลยที่ ไม่มีใคร หนูยังเอาลูกใส่กะละมังเข้าห้องน้ำด้วยเลย” (เชอรี่)

2.4 การจัดการอารมณ์ในทางลบของตนเองที่เกิดจากการดูแลบุตร

การจัดการอารมณ์ในทางลบของตนเองที่เกิดจากการดูแลบุตร ในที่นี้ หมายถึง การที่มารดาวัยรุ่นครั้งแรกมีการเตรียมความพร้อม การจัดการอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง เพื่อให้มีความพร้อมในการดูแลบุตร ซึ่งการเลี้ยงดูบุตรในวัยทารกโดยภาวะที่ยังไม่มีความพร้อม และไม่มีประสบการณ์ ย่อมมีผลกระทบต่อภาวะอารมณ์จิตใจของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก ผลการศึกษาพบว่า มารดาวัยรุ่นมีวิธีการจัดการอารมณ์ในทางลบของตนเอง ด้วยการจัดการอารมณ์ การให้ความสำคัญกับบุตร โดยไม่นึกถึงสิ่งที่รบกวนจิตใจ การพยายามแยกแยะอารมณ์ที่ไม่พร้อม กับสิ่งที่ต้องปฏิบัติตรงหน้าคือการให้การดูแลบุตร การทำกิจกรรมอย่างอื่นเพื่อให้ตนเองคลายความรู้สึกเครียด หรือความรู้สึกกังวล เพื่อให้ตนเองสามารถให้การดูแลบุตรของตนเองต่อไปได้ ซึ่งการจัดการอารมณ์ในทางลบของตนเองนี้ แสดงถึงความรัก ความใส่ใจ ความพยายามในการแสดงบทบาทของมารดาที่เหมาะสมต่อบุตร

“เหนื่อยแค่ไหน ไม่สบายตัวยังไง ก็คือเลือกลูกไว้ก่อน...พยายามไม่โฟกัสเรื่องที่เครียด หนูเป็นประเภทที่ว่าถ้ามีเรื่องเครียดมากๆ ก็จะแบบคิดไม่ได้ คิดไม่ออก ก็ช่างมัน ทิ้งๆมันไว้ แล้วก็กลับมาดูแลลูกดีกว่า อยากจะผลัดเรื่องเครียด วางมันไว้ไกลๆ สบายใจเมื่อไหร่ ค่อยกลับไปคิดมัน” (ชมพู)

“วิธีการของหนูหรือคะ อย่างแรกเลยคือหนูต้องไปหาลงอะไรซักอย่างหนึ่ง ให้มันหายเหนื่อย หายเครียด หนูก็ไปลงงานบ้าน เอาให้เหนื่อยไปเลย อาบน้ำแล้วก็จะได้สดชื่น ให้มันล้าไปเลย ล้างขวดนม ต้มขวดนม ต้มแล้วต้มอีก ตากผ้าแล้วตากผ้าอีก เช็ด ถู กวาด เก็บห้อง ต้องหาวิธีให้เราออกแรงให้มันหายเหนื่อย หายเครียด ให้เราเหนื่อยล้าเรื่องตรงนั้นไป” (แอปเปิ้ล)

2.5 แสวงหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตร

การแสวงหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตร หมายถึง การที่มารดาวัยรุ่นครั้งแรกมีความใส่ใจในการแสวงหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลบุตร ทั้งจากบุคคลในครอบครัว คนใกล้ชิด ข้อมูลความรู้จากช่องทางอินเทอร์เน็ต ผลการศึกษายังพบว่ามารดาวัยรุ่นครั้งแรกได้แสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ พร้อมทั้งจดจำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้กับการให้การดูแลบุตร

“เพราะหนูก็เต็มทีกับเขาที่สุด หาข้อมูลไปเรื่อยเรื่อย ถามผู้ใหญ่อะไรแบบนี้...ก็ถ้าเขาเป็นอะไร ไม่สบายอะไร หนูก็จะโทร.ถามข้อมูลจากคนที่เขาเคยเลี้ยงเด็ก” (เชอรี่)

“เราได้รู้ว่าเขารู้เรื่องตั้งแต่เขาอยู่ในท้อง เขารู้เรื่องตั้งแต่เขาเป็นเด็กอ่อน เป็นก้อนเลือด หมอจะพูดประจำว่า พุคกับเขาแค่ประ โยคเดียว แต่ความรู้สึกเนี่ยะ จะติดกับเขาไปยันโต มันคือความจริง คำแรก คือคำแรกที่หนูพูดกับลูกทุกวัน หนูจะพูดว่า แม่รักหนูนะ แม่รักหนูนะ อย่างนี้”(แอปเปิ้ล)

ภาพที่ 3 แสดงพฤติกรรมรักใคร่ผูกพันที่มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกมีต่อบุตร

การผานวิธีวิจัยเชิงคุณภาพสู่วิธีวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตร โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตร เพื่อนำไปสู่การสร้างและพัฒนาแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตร โดยงานวิจัยนี้ได้ดำเนินการวิจัยตามแบบแผนของการวิจัยผานวิธี แบบแผนเชิงสำรวจ (Exploratory design) เป็นแบบแผนการวิจัยที่มีลักษณะการดำเนินการวิจัยเป็นสองระยะ โดยให้ความสำคัญกับการวิจัยเชิงคุณภาพมากกว่าการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเริ่มต้นการวิจัยด้วยวิธีการเชิงคุณภาพก่อน แล้วใช้ผลการวิจัยที่ได้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาเครื่องมือ (Develop instrument) หรือเพื่อพัฒนาแนวคิดทฤษฎี (Develop taxonomy of theory) เพื่อนำไปตรวจสอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณต่อไป (Creswell, 2014) โดยการนำข้อค้นพบเชิงคุณภาพมาสังเคราะห์ หาค่าประกอบและสร้างเป็นนิยามปฏิบัติการ และนำไปสู่การสร้างข้อคำถาม ที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง และปรับแก้ก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือก เพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบวัด

นิยามปฏิบัติการ

ความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาวัยรุ่นนักร้องแรกต่อบุตร หมายถึง ความรู้สึกและพฤติกรรม การแสดงออกของมารดาวัยรุ่นนักร้องแรกที่ตั้งครรภ์ในช่วงอายุระหว่าง 14-19 ปี ที่มีต่อบุตร ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ ความรู้สึกรักใคร่ผูกพันที่มารดาวัยรุ่นนักร้องแรกมีต่อบุตร และพฤติกรรมรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นนักร้องแรกครรภ์ที่แสดงออกต่อบุตร

1. ความรู้สึกรักใคร่ผูกพันที่มารดาวัยรุ่นนักร้องแรกมีต่อบุตร หมายถึง การแสดงออกทางอารมณ์ของมารดาวัยรุ่นนักร้องแรกที่มีต่อบุตร ซึ่งเป็นสายสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่มารดาวัยรุ่นนักร้องแรกมีต่อบุตร โดยเริ่มตั้งแต่ที่รู้ว่าตนเองตั้งครรภ์ ความรู้สึกต่อการตั้งครรภ์ อารมณ์และความรู้สึกที่มีเมื่อรับรู้ว่ามีบุตรอยู่ในครรภ์ ที่แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

1.1) ความรู้สึกในด้านบวก หมายถึง การแสดงออกทางอารมณ์และสายสัมพันธ์ทางอารมณ์ ในทิศทางที่แสดงถึงการยอมรับบุตร การยอมรับการตั้งครรภ์ ประกอบด้วย ความรู้สึกไม่เสียใจแม้ตั้งครรภ์เมื่อไม่พร้อม คือความรู้สึกไม่เสียใจถึงแม้ว่าจะไม่พร้อมที่จะมีครอบครัว รู้สึคว่าต้องผ่านพ้นวิกฤติไปได้ ไม่ต้องการยุติการครรภ์ และรู้สึกยินดีที่มีบุตร ความรู้สึกว่าการมีบุตรเป็นแรงผลักดันในด้านบวก และความรู้สึกสุขใจเมื่อได้เห็นหน้าบุตร คือความภูมิใจที่มีบุตร ต้องการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมตนเอง ความรู้สึกมีความสุขที่ได้เลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง ความรู้สึกรักและผูกพันเมื่อได้เห็นหน้าบุตร และความรู้สึกมั่นใจว่าตนเองเลี้ยงดูบุตรได้ดีที่สุด

1.2) ความรู้สึกด้านลบ หมายถึง การแสดงออกทางอารมณ์ของมารดาวัยรุ่นนักร้องแรกต่อการตั้งครรภ์ในภาวะที่ขาดความพร้อม อารมณ์ความรู้สึกเมื่อรู้ว่าตนเองตั้งครรภ์ ประกอบด้วย ความรู้สึกผิดต่อครอบครัว คือความรู้สึกผิดต่อบิดา-มารดา ที่ตั้งครรภ์ในภาวะที่ไม่พร้อม ความรู้สึกเครียดที่ต้องปิดบังเรื่องการตั้งครรภ์กับครอบครัว และความวิตกกังวลเกี่ยวกับการตั้งครรภ์เมื่อไม่พร้อม คือความกังวลใจไม่กล้าเปิดเผยเรื่องการตั้งครรภ์ให้ครอบครัวรับทราบ กังวลต่อชีวิตการศึกษา กลัวไม่ได้ใช้ชีวิตตามวัย คือ ความกังวลว่าการตั้งครรภ์จะทำให้ตนเองขาดโอกาสในการใช้ชีวิตตามวัย และทำให้ต้องออกจากระบบการศึกษา กลัวตัวเองจะเป็นแม่ที่ไม่ดี และกังวลเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร คือ ความกังวลใจว่าตนเองจะไม่สามารถแสดงบทบาทมารดาได้อย่างเหมาะสม และไม่สามารถจะเลี้ยงดูบุตรได้

2. พฤติกรรมรักใคร่ผูกพัน หมายถึง การแสดงออกหรือการกระทำที่มารดาวัยรุ่นนักร้องแรกแสดงออกต่อบุตร แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

2.1) ตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย หมายถึง มารดาวัยรุ่นนักร้องแรกสามารถสังเกตพฤติกรรม การเข้าใจความหมายของท่าทางของบุตรและให้การตอบสนองต่อบุตรได้ ซึ่งแสดงออกผ่านการดูแลกิจวัตรประจำวันของบุตรด้วยตนเอง รู้ว่าบุตรต้องการขับถ่าย รู้ว่าบุตรไม่สบายตัวต้องการ

การดูแล รู้ว่าบุตรต้องการนอนพักผ่อน รวมถึงการจัดสรรเวลาในการให้การดูแลบุตร การให้ความสำคัญกับการจัดเวลาในการดูแลเลี้ยงดูบุตรมากกว่าการทำกิจกรรมอื่น

2.2) ดูแลเอาใจใส่ด้านอารมณ์จิตใจของบุตร หมายถึง มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกสามารถตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์จิตใจของบุตร สังเกตอารมณ์และมีพฤติกรรมตอบสนองต่ออารมณ์ทางลบของบุตรได้ โดยแสดงออกผ่านการเข้าใจอารมณ์ของบุตร และมีวิธีจัดการอารมณ์ในทางลบของบุตร ด้วยการสำรวจว่าบุตรเจ็บป่วยหรือต้องการจับถ้าย ใช้วิธีเบี่ยงเบนความสนใจเมื่อบุตรมีอารมณ์ในทางลบ และใช้การปลอบโยนด้วยสัมผัส โอบกอด

2.3) การดูแลให้บุตรรู้สึกมั่นคงปลอดภัย หมายถึง มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกสามารถสร้างความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยให้แก่บุตร โดยการสร้างความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยให้แก่บุตรจะทำให้บุตรมีพื้นฐานทางอารมณ์ที่มั่นคง โดยแสดงออกทางการทำให้บุตรเกิดความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยเมื่ออยู่ในการดูแลของตนเอง ด้วยการใช้สัมผัสปลอบโยนให้รู้สึกปลอดภัย การปลอบโยนด้วยน้ำเสียง คำพูด การไม่ทิ้งให้บุตรคลาดสายตา ให้บุตรรู้สึกว่ามารดาอยู่ใกล้ๆ ตลอดเวลา

2.4) การจัดการอารมณ์ในทางลบของตนเองที่เกิดจากการดูแลบุตร หมายถึง มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกมีวิธีการจัดการตนเอง เมื่อตนเองมีภาวะอารมณ์ในทางลบ ซึ่งอาจส่งผลต่อการเลี้ยงดูบุตร ด้วยการแยกความรู้สึกไม่สบายใจ การให้ความสำคัญและมีสมาธิในการเลี้ยงดูบุตร และการหากิจกรรมอื่นทำให้หายเครียด ลืมเรื่องที่ไม่สบายใจ

2.5) การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตร หมายถึง มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกให้ความสำคัญกับข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวกับการดูแลบุตรที่เหมาะสม จากแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล โดยการสอบถามจากสมาชิกในครอบครัว สอบถามจากคนรอบข้างผู้มีประสบการณ์ และสอบถามจากบุคลากรทางการแพทย์ และแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร ด้วยการค้นคว้าจากสื่อสิ่งพิมพ์ การสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์

แบบวัดความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตร เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และนำมาสร้างเป็นนิยามปฏิบัติการ ซึ่งแบบวัดฯ นี้มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เพื่อให้ผู้ตอบประเมิน ว่าคำถามแต่ละข้อตรงกับคุณสมบัติหรือความคิดเห็นของตนเองในระดับใดตั้งแต่ จริงที่สุด จริง ก่อนข้างจริง ไม่จริง ก่อนข้างไม่จริง และไม่จริงเลย ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงกว่าแสดงว่ามีความรักใคร่ผูกพันต่อบุตร สูงกว่าผู้ตอบที่ได้คะแนนต่ำกว่า ให้คะแนนดังนี้

6	หมายถึง	จริงที่สุด	มีค่าคะแนนเท่ากับ 6
5	หมายถึง	จริง	มีค่าคะแนนเท่ากับ 5
4	หมายถึง	ก่อนข้างจริง	มีค่าคะแนนเท่ากับ 4

3	หมายถึง	ค่อนข้างไม่จริง	มีค่าคะแนนเท่ากับ 3
2	หมายถึง	ไม่จริง	มีค่าคะแนนเท่ากับ 2
1	หมายถึง	ไม่จริงเลย	มีค่าคะแนนเท่ากับ 1

ผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามที่ได้จากข้อมูลวิจัยระยะที่ 1 ทั้งหมด 45 ข้อ นำไปหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence) หรือค่า IOC โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน มีข้อคำถามที่มีค่า IOC ระหว่าง 0.66 – 1.00 ทั้งสิ้น จำนวน 30 ข้อ แบ่งเป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกรักใคร่ผูกพันที่มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกมีต่อบุตร จำนวน 11 ข้อ และองค์ประกอบด้านพฤติกรรมรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกที่มีต่อบุตร จำนวน 19 ข้อคำถาม โดยคะแนนรวมของแบบวัดทั้งฉบับเท่ากับ 180 คะแนน และได้นำไปทดสอบกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกที่มีคุณสมบัติเข้าเกณฑ์การคัดเข้า จำนวนทั้งสิ้น 38 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป SPSS ได้ค่า Cronbach's Alpha ของแบบวัดรายองค์ประกอบ ได้ค่าความเชื่อมั่นในองค์ประกอบด้านความรู้สึกรักที่ .78 และองค์ประกอบด้านพฤติกรรมรักใคร่ผูกพัน มีค่าความเชื่อมั่นที่ .84 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับอยู่ที่ .89

ตารางที่ 1 แสดงตัวอย่างข้อคำถามของแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตร

ด้าน	ข้อคำถาม
1. ความรู้สึกรักใคร่ผูกพันที่มารดาวัยรุ่นมีต่อบุตร	
1.1 ความรู้สึกด้านบวก	1. ฉันมีความสุขที่ได้ดูแลลูกด้วยตนเอง
1.2 ความรู้สึกด้านลบ	2. ฉันรู้สึกว่าการเลี้ยงดูลูกสร้างความวิตกกังวลให้กับชีวิตของฉัน
2. พฤติกรรมรักใคร่ผูกพันที่มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกมีต่อบุตร	
2.1 ตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย	3. ฉันใช้เวลาดูแลลูก มากกว่าการทำกิจกรรมอื่น
2.2 ดูแลเอาใจใส่ด้านอารมณ์จิตใจของบุตร	4. ฉันโอบกอด และปลอบโยนลูก เมื่อลูก ร้องไห้แง
2.3 การดูแลให้บุตรรู้สึกมั่นคงปลอดภัย	5. ฉันโอบกอดและสัมผัสลูก เพื่อให้ลูกรู้สึกสงบปลอดภัย
2.4 มีพฤติกรรมจัดการอารมณ์ในทางลบของตนเองที่เกิดจากการดูแลบุตร	6. ฉันพยายามควบคุมอารมณ์หงุดหงิดของตนเอง เมื่อต้องดูแลลูก
2.5 พฤติกรรมแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตร	7. ฉันค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลลูกจากอินเทอร์เน็ต และสื่อ สังคมออนไลน์

อภิปรายผล

การพัฒนาแบบวัดความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นครั้งแรกในงานวิจัยนี้ ได้พัฒนาขึ้นจากข้อค้นพบเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการศึกษาความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นแรกต่อบุตร และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยละเอียด เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลเชิงคุณภาพสู่การพัฒนาเป็นแบบวัดเชิงปริมาณที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยละเอียดให้ครอบคลุมประเด็นในการศึกษา และการอ้างอิงถึงทฤษฎีของกรอบในการศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีรักใคร่ผูกพัน (Attachment) เพื่อนำมาสู่การสร้างข้อคำถามที่สอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพก่อนหน้านี้ เมื่อผู้วิจัยพัฒนาข้อคำถามแล้ว ได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาของแบบวัดฯ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และปรับแก้ข้อคำถามให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับประเด็นในการศึกษามากที่สุด ก่อนนำเครื่องมือไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น ซึ่งผลของ Cronbach's Alpha ของแบบวัดรายองค์ประกอบด้านความรู้สึกรักใคร่ผูกพันได้ค่า .78 และองค์ประกอบด้านพฤติกรรมรักใคร่ผูกพัน มีค่าความเชื่อมั่นที่ .84 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับอยู่ที่ .89 ซึ่งจำนวนข้อคำถามในแต่ละองค์ประกอบมีจำนวนที่แตกต่างกัน กล่าวคือจำนวนข้อคำถามในองค์ประกอบแรก มีจำนวนข้อคำถามที่น้อยกว่าองค์ประกอบที่ 2 จึงส่งผลต่อค่าความเชื่อมั่นรายองค์ประกอบที่แตกต่างกัน สำหรับเครื่องมือที่สร้างขึ้นใหม่ ค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.70 ขึ้นไป ถือว่ามีความเหมาะสมและแสดงให้เห็นว่าเครื่องมือนี้มีความสอดคล้องภายใน (Nunnally & Bernstein, 1994)

แบบวัดฯ ที่สร้างขึ้นจากข้อค้นพบเชิงคุณภาพนี้ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก คือด้านความรู้สึกรักใคร่ผูกพันต่อบุตร และพฤติกรรมรักใคร่ผูกพันต่อบุตร ซึ่งข้อค้นพบนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของณภาพร และคณะ (Nupech et al., 2013) ที่ได้พัฒนาแบบวัดความรักใคร่ผูกพัน แบ่งเป็น 2 ด้านคือ 1) ด้านความรู้สึกรักใคร่ผูกพันต่อทารก และ 2) ด้านการรับรู้พฤติกรรมการปฏิบัติต่อทารกที่ได้สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม มีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 0.90 และค่าความเที่ยงของแบบสอบถามด้วยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคเท่ากับ 0.71 ข้อแตกต่างคือทฤษฎีหลักที่เป็นที่มาของการสร้างเครื่องมือ คือทฤษฎีความผูกพันของคลอสและเคนเนล ที่มุ่งเน้นการสร้างความผูกพันระหว่างมารดาต่อทารกตั้งแต่ตั้งครรภ์ และให้ความสำคัญกับช่วงหลังคลอดภายใน 48 ชั่วโมงแรกหลังคลอด "Sensitive Period" นอกจากนี้ยังพบว่าแบบวัดความรักใคร่ผูกพันที่พัฒนาขึ้นมาจากผลการศึกษาเชิงคุณภาพนี้ เป็นการสร้างเครื่องมือวัดความรักใคร่ผูกพันจากทฤษฎีความรักใคร่ผูกพันที่มีความแตกต่างจากแบบวัดความรักใคร่ผูกพันที่พบในงานวิจัยก่อนหน้านี้ ที่ได้มาจากการแปลและดัดแปลงมาจากการงานต่างประเทศ อาทิ แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างบิดาและทารกของบิลล์ (Bill) และแบบสอบถามความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาและทารกที่พัฒนาขึ้น โดยมุลเลอร์ (Muller) (Jombut,

2019; Chandate, Santati, & Wittayasooporn, 2019; Naowakhoaksorn, 2014; Imboon, 2009).ซึ่งเป็นเครื่องมือวัดที่ถูกสร้างและพัฒนามาเป็นเวลานาน โดยนักวิจัยที่นำเครื่องมือมาใช้ได้มีการปรับและพัฒนาเพิ่มเติมจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องให้มีความสอดคล้องกับบริบทที่ต้องการศึกษา ซึ่งเป็นข้อแตกต่างจากการสร้างแบบวัดฯนี้ ที่พัฒนาและสร้างขึ้นจากผลการศึกษาเชิงคุณภาพจากมารดาวัยรุ่นในบริบทของสังคมไทย

สรุป

จากการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตร ได้ค้นพบว่าความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตร มี 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความรู้สึกของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตร ที่ประกอบไปด้วยความรู้สึกทั้งด้านบวกและด้านลบ และองค์ประกอบด้านพฤติกรรมการแสดงความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตร ที่ประกอบไปด้วย ตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย ดูแลเอาใจใส่ด้านอารมณ์จิตใจของบุตร การดูแลให้บุตรรู้สึกมั่นคงปลอดภัย มีพฤติกรรมจัดการอารมณ์ในทางลบของตนเองที่เกิดจากการดูแลบุตร และพฤติกรรมแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตร ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกของมารดาวัยรุ่นที่มีต่อการตั้งครรภ์และการมีบุตร และศักยภาพในการให้การดูแลบุตรของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก ข้อค้นพบนี้สามารถนำมาต่อยอดพัฒนาเป็นแบบวัดความรักใคร่ผูกพันที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา พบว่ายังไม่มีการสร้างเครื่องมือเกี่ยวกับวัดความรักใคร่ผูกพันระหว่างมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกต่อบุตร ที่พัฒนามาจากการศึกษาในเชิงลึกในบริบทของสังคมไทยมาก่อน มีเพียงการสร้างเครื่องมือจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎี หรือการนำเครื่องมือจากต่างประเทศมาดัดแปลง ซึ่งนวัตกรรมที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกได้ โดยผลจากการใช้แบบวัดความรักใคร่ผูกพันนี้ จะสะท้อนถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกที่ใช้การดูแลบุตร ซึ่งสามารถนำผลจากการวัดนี้ไปสร้างเป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะในการดูแลบุตรที่เหมาะสมให้แก่มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

1. ผู้สนใจหรือผู้มีบุคลากรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาและให้ความช่วยเหลือมารดาวัยรุ่นและครอบครัว สามารถนำแบบวัดความรักใคร่ผูกพันไปใช้เพื่อประเมินความรักใคร่ผูกพันของมารดาวัยรุ่น

ครรภ์แรกต่อบุตร จะช่วยให้ทราบถึงปัญหา จุดแข็ง หรือจุดอ่อนของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในประเด็นเรื่องการสร้างความรักใคร่ผูกพันต่อบุตร

2. บุคลากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มมารดาวัยรุ่นและครอบครัว สามารถนำผลจากการวัดโดยแบบวัดฯนี้ ไปคิดค้นพัฒนาเป็นกิจกรรม หรือแนวทางในการให้ความช่วยเหลือที่มีความเหมาะสมต่อมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกและบุตรต่อไปได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในอนาคต

การวิจัยในอนาคตควรต้องทดสอบคุณภาพของแบบวัดนี้อีกครั้ง เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ยังมีข้อจำกัดอยู่มากโดยเฉพาะปริมาณของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรบางยากต่อการเข้าถึง

รายการอ้างอิง (References)

- Ainsworth, M.D., Blehar, M.C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment a psychological study of the strange situation*. New York: Psychology Press.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*. New York: Basic Books.
- Bureau of Reproductive Health. (2018). *Statistics on adolescent births, thailand 2018*. Nonthaburi: Bureau of Reproductive Health, Ministry of Public Health. (in Thai)
- Bujang, M.A., Omar, E.D., & Baharum, N.A. (2018). A review on sample size determination for cronbach's alpha test: A simple guide for researchers. *Malaysian Journal of Medical Sciences*, 25(6), 85-99.
- Chandate, C., Santati, S., & Wittayasooporn, J. (2019). Factors predicting mother's abilities to take care of children under one year of age in bangkok metropolis. *Ramathibodi Nursing Journal*, 21(1), 21-36.
- Creswell, J.W. (2014). *A concise introduction to mixed methods research*. California: SAGE Publications.
- Imboon, W. (2009). *A study of attachment between adolescent mothers and early childhood children living in emergency home of the association for the promotion of the status of women*. (Masters dissertation). Chulalongkorn University, Bangkok. (in Thai)

- Jombut, A. (2019). A study of maternal attachment toward a sick infant admitted to a neonatal intensive care unit in health promotion hospital, Regional health center 7, Khon Kaen. Retrieved December 23, 2021 from <http://203.157.71.148/hpc7data/Res/ResFile/2562000501.pdf>
- Lamtrakul, S. (2009). The effectiveness of infant massage with an interaction on maternal-infant attachment in primiparous adolescent mothers. *Journal of The Royal Thai Army Nurses [Special Issue]*, 10, 47-54.
- Naowakhoaksorn, T. (2014). *The effect of mother-infant interaction promoting program on maternal-infant attachment among adolescent mothers*. (Masters dissertation). Prince of Songkla University, Songkla. (In Thai)
- Nunnally, J.C. & Bernstein, I.C. (1994). *Psychometric theory*. New York: McGraw-Hill.
- Nupech, C., Phumduang, S., & Kritchareon, S. (2013). *Maternal-infant bonding of teenage postpartum mothers with full-time parenting and non-full-time parenting*. Retrieved Dec 23, 2021 from http://www.hu.ac.th/conference/conference2013/Proceedings2013/pdf/Book1/Describe6/717_81-89.pdf.
- Pothisita, C. (2011). *Science and art of qualitative research*. (5th ed.). Bangkok: Amarin Printing & Publishing Public Company Limited. (In Thai)